

واکنش نخبگان حکومتی رضاشاه به کشف حجاب

مهدی صلاح^۱

عباس سرافرازی^۲

چکیده

اعلام رسمی کشف حجاب در ۱۷ دی ۱۳۱۴ که با تمهیداتی همراه بود، یکی از وقایع بسیار مهم اجتماعی در تاریخ تحولات ایران معاصر به شمار می آید. این واقعه در نزد برخی، نتیجه طبیعی نهضت بانوان و کوششی برای به دست آوردن آنچه تلقی می گردد که از مشروطه به بعد داعیه آن را داشتند. اقدام رضاشاه در این زمینه، حرکتی طبیعی با هدف توسعه و پیشرفت ایران نوین به شمار می آید که با حضور گسترده زنان تحقق می یافت و حامیان آن در زمره روشن فکران، و مخالفان آن در ردیف مرتجعان به حساب می آمدند. از این منظر، طبیعتاً اقشار مختلف اجتماعی که به اجرای این حکم دولتی عکس العمل نشان دادند، در زمره مرتجعان به حساب آمدند. در اینجا این سؤالات مطرح می شود: «باتوجه به ساختار حکومتی دولت رضاشاه و ریاست

۱. استادیار گروه تاریخ، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

۲. دانشیار گروه تاریخ، دانشگاه فردوسی مشهد.

وی در اجرای امور، چرا همه نخبگان حکومتی به همراه خانواده‌شان از این طرح استقبال نکردند؟» «آیا آنان نیز در زمره مرتجعان و مخالفان ترقی بودند؟!» دو فرضیه قابل طرح است: یکی اینکه واکنش برخی از آنان برای حفظ حریم خانواده‌شان از دید رعیت، عامل اصلی همراهی نکردنشان به شمار می‌رود (اندیشه ایران باستانی، ضرورت حجاب در نزد خانواده اشراف). فرضیه دیگر آنکه این واکنش و این همراهی نکردن‌ها ریشه در اعتقادات سنتی و مذهبی آنان داشت. این مقاله، قبل از آنکه به پرسش‌های فوق پاسخ دهد، درصدد بررسی واکنش نخبگان در این باره است. شاید از رهگذر واکنش‌ها بتوان یکی از این دو فرضیه را اثبات کرد یا با مقداری تفاوت به تأثیر هر فرضیه در این مورد رسید. لازم است ذکر شود، این واکنش‌ها از همان ابتدای اجرای طرح و در حوادث گوناگون، از جمله قضیه‌ای که حتی منجر به قیام گوهرشاد در مشهد شد؛ یعنی قبل از اجرای رسمی طرح رضاخانی و پس از اعلام رسمی در ۱۷ دی ۱۳۱۴ شایسته ارزیابی است.

کلیدواژه‌ها: رضاشاه، کشف حجاب، نخبگان حکومتی، واکنش.

واکنش‌ها و پیامدها...

۱. نخبگان و ناسیب، انتشار: خوارزمی، ۱۳۸۵، ص ۲۰۰.

۲. نخبگان و ناسیب، انتشار: خوارزمی، ۱۳۸۵، ص ۲۰۰.